

Spisovatel, výtvarník, teoretik umění a milovník východních filozofií a mýtů Nikolaj Rajnov (1889–1954) zanechal rozsáhlé a různorodé dílo (v českém prostředí bohužel téměř neznámé), z něž nemalou část tvoří také pohádky – svěbytné bulharské adaptace ze světového fondu, ale též vlastní pohádky autorské. Z jeho sborníku pohádek „Най-хубавите народни приказки“ (Nejkrásnější prstonárodní pohádky), který poprvé vyšel v roce 1924 a pak byl mnohokrát převydáván a rozšiřován, přinášíme v českém překladu půvabný pohádkový příběh Kuškunzdalečí (orig. „Күшкундалево“).

Kuškunzdalečí

Byl kdysi jeden chudý mládenec. Chodil od města k městu a hledal práci. Jednou přišel do jakéhosi dalekého města a hned se začal všude vyptávat, zda by se tu pro něj nenaskytla nějaká práce. Když se procházel po tržišti, potkal ho honosně oblečený muž a zeptal se ho:

„Kampak ses tu vydal, chlapče?“

„Práci hledám,“ odpověděl mladík. „Sloužím u cizích, kde se dá, a to mě živí.“

„Pojď se mnou,“ pravil boháč. „Dokážeš-li pro mě něco zařídit, dám ti zlaták.“

„Dobrá,“ odpověděl mládenec a vydal se s neznámým. Ten ho odvedl k sobě domů, dal mu najíst a napít a potom vyvedl ze stáje tři koně na dvůr a řekl mladíkovi:

„Na jednoho vyskoč, druhého k němu přivaž, aby tě všude následoval, a já si sednu na toho třetího.“

A tak i udělali. Mládenec se vyšvihl na jednoho koně, boháč se posadil na druhého, třetího přivázali za toho mládence a vyrazili. Jeli a jeli, už celé tři dny a tři noci byli na cestách. Až se nakonec ocitli v jakémisi vysokém a hustém lese, a když z něj vyjeli, zastavili před nějakými skalami. Ale jaké to byly skály! Strašně vysoké, strmé – nikdo by se po nich nedokázal vydrápat nahoru. Kamkoli do výše i do dáli lidské oko dohlédlo, všude jen samé skály, strměly nad sebou jako visuté schody, po nichž se dá dojít až do oblak.

„Tady seskoč, trochu si odpočineme,“ pronesl boháč, „hned potom nás čeká práce.“

Seskočili z koní a posadili se, aby pojedli. Vůkol nebylo ani živáčka, panovalo hrobové ticho; jen občas nad skalami přelétli obrovští orli a vzápětí zmizeli v nebeských výšinách. Když se oba dva občerstvili jídlem a odpočinkem, boháč jednoho koně zabil. Mládenec se udiveně zeptal:

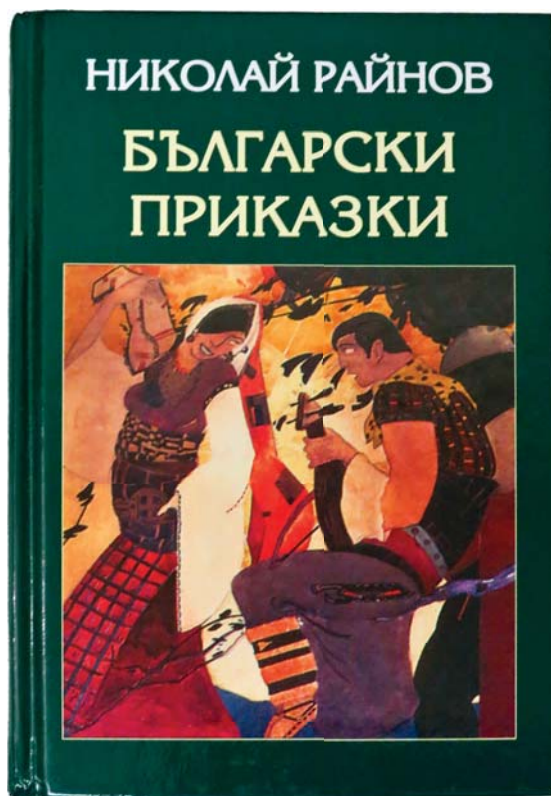
„Pane, proč toho koně zabíjíš?“

„Ty se jen dívej a mlč!“ odsekl boháč. „Koně jsou moje, a když se mi bude chtít, zabiju je všechny tři. Ty se mi do toho nepleť!“

Stáhl z mrtvého zvířete kůži, obrátil ji krvavou stranou nahoru a pravil mladíkovi:

„Já jsem svoji práci vykonal; teď je řada na tobě. Tady máš zlaták, vezmi si ho, abys nemyslel, že tvoji odměnu shrábnu sám! Nacpi se do té koňské kůže a pořádně se jí zevnitř chytmi. Jestli něco přiletí a odnese tě nahoru, nevylekej se: já jsem tady, nic zlého se ti nestane. Lež v klidu pod kůží a čekej.“

Mládenec přes sebe kůži přehodil a oběma rukama se jí zevnitř chytil. Uplynula sotva chvíle – a vtom se zpoza skal vynořil obrovský orl. Namířil si to přímo k té čerstvě stažené kůži, sevřel ji do spárů a spolu s ní odnášel vzhůru i schovaného člověka. Letěl s ukořistěnou kůží, až doletěl na skalní vrchol, kde ji pustil a začal do ní klovat. Slétli se i další orli,

usedli na ni a sváděli o kořist souboje. Nakonec onen první, který ji vynesl nahoru, popadl kůži do drápů a odvedl ji pryč, avšak i ostatní orli hned šup za ním. Mladík zůstal na skalním vrcholku. Zanedlouho zdola zaslechl hlas – boháčův hlas:

„Hej, chlapče, slyšíš mě?“

„Slyším, slyším,“ odpověděl mladík.

„Pěkně ty skály prohledej – najdeš tam diamanty; seber ty největší a hoď mi je dolů, já ti potom povím, jak se dostaneš nazpátek. Rozuměls?“

„Rozuměl, rozuměl,“ řekl mládenec.

Rozhlížel se pátravě po skalách. Udělal pár kroků sem a zase zpět, ale vidí jen hromady koňských a lidských kostí, diamanty žádné.

„Nic takového tu není,“ křičí seshora na boháče, „jenom kosti.“

„Hledej líp, hledej!“ řve zase boháč zezdola. „Rozhrábní ty kosti, podívej se pod ně!“

Mladík začal kosti rozhrnovat nohou a opravdu pod nimi našel mnoho diamantů a jiných drahokamů nevyčíslitelné hodnoty. Vybíral ty největší a nechával je skutálet dolů, takhle

je sbíral a posílal boháčovi pod skalami, který je plnil do dvojíých pytlů, dokud je nenaložil na oba zbylé koně a nevybílil je k odjezdu.

„Hej, člověče!“ volal odhodlaně mládenec. „No kampaž beže mě, snad na mě počkáš? Méls mi přece říct, jak se dostanu dolů!“

A boháč se zastavil a pronesl:

„Jak se dostaneš dolů? Zeptej se těch lidských hlav, které leží po skalách. Ty ti to řeknou!“

Odjel pryč a mladík zůstal ve skalách s obavami, co bude dál. Chodil sem a tam – jestli třeba neobjeví nějakou stezku; kamkoli však pohlédl, všude samý sráz a žádná cestička dolů. Pomyslel si tedy:

„Odtud se nijak nedostanu, a pokud zůstanu nahoře, orlí mě rozsápu a sežerou. Jestli nechci skončit jako tolik lidí přede mnou, musím z těch skal stůj co stůj.“

A vydal se po skalním hřebenu, kam ho oči vedly. Kráčel a kráčel, ale hřebenu nebylo konce – stále samé skály a zas jen skály. Na jednom místě ho zastihl noční čas; obklopila ho taková tma, že neviděl ani na krok. Našel jeskyni a zalezl si dovnitř, že tam přespí. Aby se ochránil před divou zvěří, zavalil vchod jeskyně několika balvany a ulehl na tvrdou zem. O půlnoci bylo před jeskyní slyšet silný třepot, a mládenec se probudil. V jeskyni totiž hnízdilo několik z oněch obřích orlů, kteří za dne létali nad skalami a hledali si z výšky potravu. O půlnoci se pak navraceli na nocleh do jeskyně. Tak se stalo i této noci, jenže tentokrát našli vchod zavalený. Tloukli do kamenů obřímí křídly, snažili se do nich zatnout drápy a rozklovat je zobany, avšak balvany v otvoru vězely tak pevně, že se ani nepohnuly. Mladík se polekal, že by orlí přece jen mohli kamennou hradbu pobořit, dostat se dovnitř a rozsápat ho; byl proto v jeskyni jako na trní. Po jisté chvíli jeden z těch orlů pravil:

„Poletme, bratři, někam jinam a najdeme si k přenocování vhodnější místo. A zítra se sem za rozbřesku vrátíme a počítáme si na toho vetřelce uvnitř – oči mu vyškábeme a krev vysajeme.“

Jiný orel se vyčerpaným hlasem ozval:

„Nemohu se, bratře, hnout z místa. Ten prokletý staroch mě uhodil sekerou tak prudce, že mi zlomil křídlo. Po celou cestu mi tekla krev. Smrt tu už obchází. Vy klidně leťte a mě tu zanechte.“

„Ani nápad, nic takového!“ řekli ostatní orlí. „Kam letíme my, tam jsi vždycky s námi. Naložíme si tě na křídla a ponese-me tě, ale tady tě nenecháme.“

Chvilku nato mládenec před jeskyní zaslechl opět ty třepotavé zvuky, ale záhy ruch utichl a orlí odletěli. Mladík tedy odházal kamení a vyběhl z jeskyně ven. Na skalách se v měsíčním světle třpytila krev již mrtvého orla, a tak se mládenec vydal po krvavých stopách. Šel stále dál a dál podle nich, až se dostal do skalní propadliny, kde stopy zmizely. Svítalo a on spatřil strmou stezku, jež se vinula mezi skalními velikány dolů. I dal se po ní, avšak jako by ta cestička neměla konce. Celý den po ní kráčel, až sestoupil do údolí obklopeného skalami a tam uviděl věž z černého kamení.

„Podívám se dovnitř,“ řekl si, „ať se stane cokoliv! Už ani nevím, kdy jsem něco pojedl nebo se napil vody, umřu hlady a žízní. Ať v té věži žije kdokoliv, poprosím ho, aby mi dal najíst a napít, třeba bych mu měl za to celý život sloužit.“

Vstoupil tedy do věže. Uvnitř seděl stařec a stahoval kůži z orla. Uprostřed síně ve velkém ohništi plápolaly rudé plamínky.

„Dobrý večer, dědečku,“ pozdravil mládenec.

„Dobrý večer, synku,“ odvětil stařec. „Tož se posad'. Odkud přicházíš a jak ses dostal do těchto pustých končin? Sem lidská noha dosud nevkočila.“

Mladík si přisedl k ohništi a všecko starci dopodrobna vy-líčil.

„Měl bys, dědečku, něco k jídlu?“ zeptal se. „A trochu vody? Jinak hlady a žízní umřu.“

„Něco se najde,“ pravil stařec, „pro dobré lidi je všeho dost. Vezmi si můj klíč a odemkni tady tu první komnatu, je v ní hojnost jídla i pití.“

Stařec si promnul vousy a vyndal z nich čtyři klíče. Předal jeden mládenci a ukázal na dveře, jejichž obrysy se ztrácely ve tmě. Mladík je odemkl, vzal si hořící dřívko na svícení a vstoupil do komnaty. Opravdu tu byla hojnost všelijakých pokrmů a nápojů. Najedl se, zamkl a vrátil se ke starci. Ten už byl s orlem hotov a zavěsil kůži s peřím na břevno nad ohništěm, kde viselo mnoho dalších orlích kůží.

Od toho večera zůstal mládenec u starce. Staral se o pořádek, pomáhal mu zabíjet a stahovat orly, a na oplátku dostával stravu. Stařec mu svěřil tři klíče, jimiž mohl odemkat a zamkykat komnaty. Ale čtvrtý klíč mu nedal. Jednoho večera ho mladík poprosil, aby mu svěřil i ten poslední.

„Prosím tě, dědečku,“ žadonil, „dej mi klíč od té komnaty, rád bych se podíval, co v ní je. Jenom nakouknu a hned ti ho vrátím.“

„To nejde,“ pravil stařec. „Po tom, co je uvnitř, ti nic není. Jsou tam zavřeni dva strašní orlí: jakmile vstoupíš, vyklovou ti oči. Pokud sháníš jídlo a pití nebo potřebuješ něco dalšího, najdeš to v oněch třech komnatách – klíče máš u sebe. Ovšem toužíš-li chodit celý život bez očí – pak čtvrtou komnatu odemkni a vstup dovnitř!“

Mladík se těch slov polekal a svou žádost už podruhé neopakoval. Tak utekla spousta času. Když stařec někam odešel, mládenec nastražil ucho ke klíčové dírcce, zda zaslechne třepot orlích křidel. Nic však neslyšel. Proto se tou dírkou podíval, ale zase nic neviděl. A stejně zítra jako včera, až se jednoho dne rozhodl do komnaty vejít a přijít všemu na kloub. Stařec zrovna spal; sáhl mu do vousů a sebral klíč. Jenže stařec to ucítil a ještě rozespálý poznamenal:

„Ty si, synku, koleduješ. No tak si posluž a odemkni – když ti ta chorobná zvědavost nedá spát!“

Mladík vzal klíč, dodal si odvahy a čtvrtou komnatu otevřel. Uvnitř spatřil vydatný pramen bystré vody a v ní se koupala sličná panna. Byla tak nádherná, že hoch zůstal stát jako zkamenělý a nemohl se pořádně ani nadechnout. Dívka si vyhrnula košilku a vzlétla prudce vzhůru; komnata měla klenbu s okny; když k ní kráska doletěla, začala do oken bušit pěstí – aby je rozbila a dostala se na svobodu; jenže sklo bylo tak tlusté, že je nedokázala roztrástit. Mládenec na ni pohlédl a ze strachu, aby mu neutekla dveřmi, honem z místnosti vyběhl a dobře zamkl. Stařec, sotva se probudil náhlým bouchnutím dveří, se ho hned optal:

„Nu, synku, viděls, co ukrývá komnata?“

„Viděl, dědečku. Panna se tam koupala ve vodě prýstící z pramene. Je tak krásná, překrásná, žádná se jí nevyrovná. Snad jen slunce je nad ni krásnější.“

„Dobře ses na ni podíval, synku,“ řekl stařec. „Ale co udělala, když tě spatřila?“

„Vzlétla vzhůru, chtěla rozbít okna a prchnout ze svého vězení.“

„Kéž bys tam, synku, nikdy nebyl vkročil, zlého ses dopustil.“

„Jak jsem, dědečku, říkal, chtěl jsem jen nahlédnout.“

„No a přineslo ti to nahlédnutí nějaký užitek?“

„Žádný, dědečku. A ještě se mi dostala do hlavy. Kam se podívám, všude vidím jenom ji. Ztrácím z ní rozum.“

„Copak jsem ti to, synku, neříkal? Budeš mít před očima pořád jen ji a ke všemu ostatnímu budeš slepý, dokud se s ní neoženíš. Ale ani potom nebudeš šťastný.“

Když uplynul nějaký čas, mládenec se ze samého stesku po krásné panně roznemohl. Měl jí plnou hlavu, měl ji pořád před očima. Do žádné kloudné práce se nemohl pustit. Co hodinu chodil ke dveřím a odemýkal je, aby dívku spatřil. A ona si pokaždé znovu vyhrnula košilku a vzlétla do výše. Jednou se starci svěřil:

„Takhle to už dál nepůjde, dědečku. Copak nevidíš, jak churavím a chřádnou? Ta nemoc mě ničí a smrt to utrpení ukončí. Chci si tu koupající se dívku vzít a odvést si ji k našim domů.“

„Špatnou věc sis věru usmyslel,“ pravil stařec. „I když se s ní oženíš, nebude ti stát po boku: znova ti uletí, prchne pryč. A ty ji pak budeš muset hledat na samém konci světa.“

„Ty mi, dědečku, jen prozraď, jak ji chytit,“ opáčil mládenec, „a potom ať mi třeba uletí, bude-li moct. Nebudu ji nikam pouštět; budu ji držet v kleci, jak se říká.“

„Tak ti to tedy, synku, povím,“ odpověděl stařec. „Vejdí v noci do její komnaty, zatímco bude spát, a někde v koutě se schovej. Časně zrána se chodí koupat. Až si svlékne košilku a rozprostře ji na zem, vyskoč a toho oděvu se zmocni. Bude-li její košilka u tebe, pozbude panna své schopnosti létat a ani ti neuteče. Jako krotká ovečka tě bude všude následovat. Tahle dívka totiž není jen tak obyčejné děvče: je to víla. Jen dobře hlídej její košilku: pokud se k ní dostane, uletí a ty se s ní víc-krát neshleď.“

„Dobře, dědečku, buď dlouho živ za tu radu!“ poděkoval rozjařeně mladík. „Udělám všechno přesně podle tebe.“

Večer, když už se setmělo, požádal starce o klíč.

„Hlavně nepospíchej!“ nabádal stařec. „Počkej, až povečeříme, a pak zajdi do té komnaty – přichystej pěkné ženské šaty, pecen chleba a špetku soli a o půlnoci potichoučku odemkni dveře a nepozorovaně vylouzni dovnitř! Až jí za svítání sebereš košilku, nabídní jí sůl a chléb, aby pochopila, že jí žádáš o ruku – abyste spolu mohli žít v pokoji a aby se do tebe zamilovala. A potom jí dej ty šaty, ať nechodí po světě nahá tobež pro ostudu.“

Mladík poslechl. Oba povečeřeli, poté vzal chléb, sůl a jedny pěkné ženské šaty a o půlnoci vylouzl do komnaty a zůstal tam v tichosti skryt. Panna spala. Její rusé vlasy zářily jako slunce na noční obloze, a jak dýchala, komnatu naplňovala omamná vůně, jako by naráz rozkvetly tisíce lilí. Zrána se po probuzení svlékla, aby se vykoukala, když mládenec rychle popadl její košilku. Okamžitě se dala do pláče a snažila se někde v koutku schovat.

„Dej mi košilku,“ pronesla plačtivě. „Dej mi ji, nebo se hanbou propadnu do země!“

A mladík opáčil:

„Přestaň plakat, krásná dívkou. Chci si tě vzít za ženu, proto jsem za tebou přišel. Dej si se mnou kousek chleba se špetkou soli – abychom spolu žili ve shodě a v lásce. Odvedu tě daleko z těchto pustých končin, ke svému otci a matce; tam je to lepší než tady.“

Víla s mladíkem pojedla chléb se solí a poté pravila:

„Neuteču ti, jsi ode dneška můj muž; zamilovala jsem se do tebe a nedokážu bez tebe žít. Dej mi mou košilku, ať si ji

obléknu, a pak mě veď, kam budeš chtít: kamkoliv půjdeš, tam tě budu následovat.“

„To nejde, opravdu to nejde,“ řekl mládenec. „Košilku ti nevrátím. Tady máš jiné šaty, ty jsem připravil pro tebe – obleč si je. Jsou mnohem krásnější než košilka.“

„Ať je košilka pěkná nebo obyčejná, dej mi ji!“ dožadovala se panna. „Bez ní nemohu být.“

„Nedám ti ji. Obleč si tyhle šaty a půjdeme.“

Co měla víla dělat, oblékla si nové šaty a vyrazila za mladíkem. Ten ji ještě zavedl ke starci:

„Políb tomuhle staříkovi ruku, je pro mě jako vlastní otec.“

A ona mu ji políbila. Vtom stařec vstal, vyvedl ze stáje nejstatnějšího koně, naplnil dvojité pytle penězi a řekl mladíkovi:

„Nasedněte oba na koně, odveze vás rovnou k vám domů.“

Panna nato poznamenala:

„Dědečku, jsi pro mě jako vlastní otec a on je teď mým mužem. Ať tedy jede na koni k sobě domů a mně ať předtím vrátí košilku, abych mohla navštívit Kuškunzdalečí a rozloučit se s otcem, matkou a sestrami. Jemu i tobě dávám slovo, že se potom vrátím a vyhledám ho. Vždyť je to už můj muž a jako muže ho ctím; před mužem ani před otcem se nesmí lhát. Dohlav mu, ať mi vrátí košilku.“

A stařec odvětil:

„Synku, podívej, jak tě prosí; vrať jí košilku, a jestli je vám souzeno, abyste spolu žili jako muž a žena, ona za tebou přijde. Pokud jí košilku nedáš, dost možná si ji zítra vezme sama a uteče – a tehdy ji už nikdy nenajdeš. Kde leží Kuškunzdalečí, nevím ani já, ale slyšával jsem, že je to někde na konci světa – a tam po ní pátrat nemůžeš. Je to už řádka let, co se rozloučila s blízkými, a bylo by jí tuze líto, kdyby jim o svatbě nedala ani vědět.“

Ale mládenec se polekal, že by mu víla mohla utéct, a tak poznamenal:

„Nesmím ti vyhovět. Vyskoč na koně a pojedeme. Na loučení s rodinou není čas.“

Víla si poplakala, hořce zavzlykala a posadila se na koně; za ní naskočil i mladík a dali se stezkou dolů. Kůň byl silný, a tak po několika dnech dorazili do mládencovy rodné vsi. Jakmile vešli do domu, otec i matka je radostně přivítali.

„Tatínku,“ volal mladík, „přicházím z daleké ciziny a vedu vám snachu – vílu. Nad ni krásnější se nikde nenarodila. Ted nás prosím pohostěte, jsme vyhladovělí a znavení. A nesu vám i zlatáky – vidíte ty pytle na koňském hřbetě? Jsou plné peněz!“

„Dobrá, synku, dobrá,“ radoval se otec s matkou. „Všecko uchystáme. Posadte se a odpočňte si.“

A tak na stará kolena začali s přípravami, aby syna a snachu, jak se patří, pohostili. Přichystali chutnou večeři a dosyta s nimi hodovali. Hned po večeři pravil otec synovi:

„Všechno je výborné, synku. I snacha je krásná, nad ni krásnější abys pohledal, ale nemáme pro ni tak velkolepý dům. Copak může bydlet s námi v téhle barabizně? Pozvi hned brzy ráno mistry zedníky, aby uprostřed zahrady postavili nový dům, pěkný a prostorný, až potom vystrojíme veselku. Jinak by se nám každý kolemjdoucí do očí vysmál: „Copak se sluší, aby děvče jako cukrkanďl bydlelo v takové zchátralé pastoušce?“ Nechci být lidem pro smích.“

„Máš úplnou pravdu, tatínku,“ souhlasil syn. „Hned ráno pozvu mistry zedníky.“

Nazítíří přišli nejlepší mistři zedníci a začali stavět nový dům. Aby se víla nedostala ke své košilce, nechal ji mladík zadržet do stavby – jen cípeček bylo vidět, aby se vědělo, na jakém

místě ji ukryl. Stál u zedníků, dokud celou zeď nedostavěli, aby měl jistotu, že košilka bude dobře schovaná. Uběhl měsíc, dva, a dům byl hotov v celé své kráse i s omítkou.

Na druhý den se v novostavbě měla strojit veselka. Jenže víla v noci, když všichni spali, vstala a odešla do zahrady. Tam našla cíp od košilky, co vykukoval ze zdi, a zatahala za něj. Sotva se látky dotkla, navrátila se jí veškerá vílí moc, ona zeď rozbořila, košilku vytáhla, oblékla si ji a vynesla se vzhůru do výše. Ve stejném okamžiku se šel mladík napít. Když zaslechl, že se večera dostavěný dům řítí s rachotem k zemi, rozběhl se do zahrady, kde spatřil vílu, jak poletuje ve vzduchu. Pokynula mu rukou a zvolala:

„Jestli jsi opravdu můj muž, nepřestaneš mě hledat a přijdeš si pro mě, ať jsem kdekoliv na světě.“

Potom odlétla pryč a zmizela.

A tak se ji mládenec vydal hledat. Avšak kudy se měl ubírat, nevěděl. Bloumal sem a tam; až si pojednou vzpomněl, že ještě ve starcově věži víla zmínila místo, kde přebývají její rodiče. Mladík se pokoušel vybavit si to zvláštní jméno, ale marně. Hlavou mu vířilo cosi jako „Kuškun...“, jenže jak to bylo dál, vymyslet nedokázal. Rozhodl se znovu vyhledat starce, neznal však cestu k věži. Bloudil po kraji, prošel světa lán, ale cestu nalézt neuměl. Tehdy ho napadlo, že by se mohl opět vrátit do města, kde se seznámil s tím bezcitným boháčem. I šel a šel, stále k tomu městu, až ráno dorazil na zdejší trh. A tu znovu potkal onoho zlého člověka, který ho však nepoznal.

„Počkej, ty janku!“ volal na něj boháč. „Kam se ženeš jako blázen?“

„Nějakou práci hledám, hospodáři,“ opáčil mladík. „Sloužím u cizích, a to mě živí. Rád bych byl u někoho čeledínem.“

„Snadná pomoc. Hledám právě čeledína – pojď se mnou! Když pro mě něco uděláš, dám ti za tři dny celý zlaták.“

„Ale kdepak,“ odporoval mládenec, „za jediný zlaták – tři dny práce! Chci zlaták na den.“

„Kdes to viděl, panáčku?“ podivil se boháč. „Stěží bys našel hospodáře, který by ti dal zlaták za deset dní práce, a ty požaduješ zlaták na den?“

„Taková je má mzda,“ poznamenal mladík, „všude mi tak platili a ty nebudeš výjimka; ber, nebo nech být – a najdi si někoho jiného.“

Boháč věděl, že jiného čeledína bude sotva hledat, protože ve městě si už všimli, že kdo se dá u něj najmout do služby, zmizí po několika dnech beze stopy. Proto měl spadeno jen na cizí chasníky, a musel posléze souhlasit.

„Dobrá,“ pronesl nakonec, „dám ti tedy zlaták na den.“

Odvedl ho domů a dal mu najíst i napít. Nazítří vyrazili brzy zrána na cestu a zase se třemi koňmi. Na jednoho si sedl mladík, na druhého – boháč a třetího vedli. Znovu projeli hustým lesem a dorazili ke skalám. Odpočali si, hospodář zabil koně a pustil se do stahování kůže.

„Proč jsi toho koně zabil?“ zeptal se i tentokrát mládenec, aby nevyšlo najevo, že už sem boháče jednou doprovázel. „Vždyť výborně poslouchal, nebyl nemocný ani nekulhal.“

„Do toho ti nic není,“ odsekl boháč. „Ty se jen dívej a mlč.“

Stáhl tedy koně a přikázal mladíkovi, aby se do té kůže vměstnal a pevně se jí zevnitř držel. Mládenec to poslušně vykonal a zůstal chvilku ležet. A zase přiletěl obrovský orel, zdvihl kůži se schovaným člověkem a vynesl ji nahoru na skály.

A zezdola se ozvalo volání:

„Hej, chlapče! Házej mi sem ty drahokamy, co se válí okolo, a já je budu nakládat na koně. Potom ti řeknu, jak se dosta-

neš dolů, a dám ti tři slíbené zlatáky.“

Ale mladík na něj ze skalního vrcholku zakřičel:

„Dvakrát se nedám nacytat! Pamatuješ, jak jsem poslední odtud volal o pomoc, a tys jakoby nic naložil drahokamy a i s koňmi jsi ujel? Tehdy jsem byl hlupák, ale tentokrát tu pro tebe není ani kamínek! Mohu si je nasbírat sám – a ty odjedeš s prázdnou.“

Boháč byl zlostí bez sebe, že čeledín nad ním tak vyzrál, jenže co mohl dělat. Chvilku postál a vyčkával, nakonec však pobídl koně a odjel bez drahocenného nákladu. Mladík měl na zádech připevněné dva vaky. Sundal je, naplnil je těmi největšími drahokamy, hodil náklad přes rameno a šel. Cestu k věži už dobře znal, a tak po nějaké době dorazil do skalního údolí, v němž stála černá věž. Vstoupil dovnitř a opět spatřil starce, jak čistí orlí kůži.

„Dobrý večer, dědečku,“ pozdravil mládenec.

„Dobrý večer, synku,“ ozvalo se ze starcových úst. „Pročpak přicházíš sám? Kam se poděla tvoje žena?“

„Ach, dědečku, ani se neptej, jak hrozný je můj žal!“

„Snad jsi nedal své dívce, když jsi s ní jel k vám, tu košilku, a ona ti neuletěla?“

„Nedal, dědečku. Ale jakmile jsem dorazil domů, pozval jsem zednické mistry, aby mi postavili nový dům. Vílí košilku jsem zazdil do stavby, jenže jednou v noci mi ji tajně vzala, dům pobořila a uletěla. A od té doby jsem ji neviděl. Co mám teď dělat?“

„Řekla ti něco, než nadobro odletěla?“

„Řekla mi, dědečku, tato slova: Jestli jsi opravdu můj muž, nepřestaneš mě hledat a přijdeš si pro mě, ať jsem kdekoliv na světě.‘ A já si vzpomněl, že když jsi nás odtud vyprovázel, zmínila se o tom místě, kde žijí její rodiče; jeho jméno jsem zapomněl, proto jsem se tě přišel zeptat, jestli si třeba nevzpomeněš.“

„Znám to jméno,“ pravil stařec. „Kuškunzdalečí.“

„No ano, Kuškunzdalečí, to je ono! Tam ji tedy půjdu hledat. Stejně utekla jen proto, že se jí stýskalo po rodině. Kde to místo leží?“

„Nevím, synku. Musí to být někde na konci světa.“

„Ale jak je najdu, dědečku?“

„Budeš se na ně vyptávat a pátrat po něm. Člověk se musí vždycky ptát, když někam jde.“

„Jenže koho se mám ptát?“

„Puš se po téhle cestě dolů, a kohokoliv potkáš, zeptej se ho; on už ti to někdo poví.“

I když se už setmělo, mládenec se dal dolů stezkou mezi skalami. Šel celou noc. Za úsvitu dorazil do jedné vesnice. Spatřil dívky, jak stojí u pramene.

„Dívky, povězte mi, jsem už v Kuškunzdalečí?“

„Kdepak, brachu, tohle je jiná vesnice.“

„A jakým směrem se jde do Kuškunzdalečí?“

„Neznáme takovou vesnici. Nikdy jsme o ní neslyšely. Musíš jít dál a tam se ptej.“

A tak putoval dál. Koho potkal, toho se vždycky zeptal, ale lidem to jméno znělo prapodivně: nikdo o takové vsi jak živ neslyšel. Mládenec už prochodil hromadu vesnic, ale nikde mu nedokázali poradit, kde leží Kuškunzdalečí. Prodíral se neprostupnými hvozdy a pustinami, kde nepotkal živou duši. Šel a šel, až se vyšplhal k jednomu prameni na temeni hory. Tam spatřil starce o berlich, jak postává poblíž buku.

„Kam ses to, holenku, vydal,“ zeptal se stařec, „žeš zabloudivl do těchto nehostinných míst, kde ani kohout nezakokrhá a kam se lidská noha bojí vkročit?“

„Vydal jsem se na cestu z hlubokého žalu, dědečku,“ odvětil mladík. „Zármutek mě zahnal do téhle pustiny. Pokud bys věděl, dědečku, kde leží Kuškunzdalečí, prosím pověz mi to. Není to třeba někde v těchto končinách?“

„Nikde v okolí jsem o takové vesnici neslyšel. Žiju tady v horách už dvě stě let, ale nikdo se o ní jaktěživ ani slůvkem nezmínil. A k čemu potřebuješ do Kuškunzdalečí?“

Mládenec mu odvyprávěl příběh o svém hoři.

„Nevím, kde se ta vesnice nachází,“ pravil stařec, „ale když se ještě několik dní projdeš po horách, potkáš dalšího starce, jako jsem já. Je to můj starší bratr – je mu tři sta let. Necháš ho ode mne pozdravovat a zeptáš se ho. Možná ti bude umět poradit.“

Mladík se tedy pustil dál do hor a po několika dnech potkal druhého starce. Předal mu pozdrav od bratra, i jemu se svěřil se svým hořem a zeptal se ho, zda neví, kde je Kuškunzdalečí.

„Ani já to nevím,“ odpověděl stařec. „Žiju v téhle liduprázdné pustině už tři sta let, ale o takové vesnici jsem neslyšel. Musí to být kdesi na konci světa. Ještě že máme třetího bratra – je mu pět set let; pokud půjdeš asi týden touto horskou stezkou, uvidíš se s ním. Je to car všech zvířat – a určitě bude vědět, kde leží Kuškunzdalečí. Pozdravuj ho ode mě a zeptej se ho.“

Mládenec se znovu vydal na cestu horami; šel den, dva, tři, až z toho byl celý týden. Potkal třetího z bratrů a i jemu vyřídil pozdravení, všechno popořádku vypověděl a nevynechal ani otázku, zda neví, kde je Kuškunzdalečí.

„Nemám zdání, synku,“ pronesl stařec. „Ale o čem my lidé nemáme potuchy, to mohou vědět zvířata. Posad se na chvíli k prameni, najez se a odpočiň si, já zatím svolám zvět a zeptám se jí... A vydal pišťalku, zapiskal, a za okamžik se ze všech stran začaly sbíhat nejrůznější druhy zvířete: medvědi, vlci, lišky, kanci a kdovíco ještě. Shromáždili se, uvelebili a všichni tázavě upřeli zrak na starce – aby se dozvěděli, proč je svolal. A on k nim promluvil:

„Poslouchejte dobře, medvědi, vlci i vy, menší zvířata, nač se vás zeptám! Je někde na světě vesnice jménem Kuškunzdalečí? Slyšeli jste někdy, kde leží?“

„Takové jméno jsme nikdy neslyšeli, mocný care,“ odpověděli všichni jednohlasně.

„Vidíš, chlapče, taková vesnice není v celém širém světě! Nehledej ji!“ naléhal stařec. „Špatně sis zapamatoval její jméno.“

„Jak by nebyla!“ nesouhlasil zoufale mládenec. „Dobře jsem slyšel, jak mi stařík zřetelně řekl ‚Kuškunzdalečí‘! Možná že zvířata o ní nic nevědí. Svoje tedy ptáky a jich se zeptej. Létají si volně v povětří; snad by oni mohli vědět, kde se Kuškunzdalečí nachází.“

„To nemohu,“ pravil car všech zvířat. „Ptákům vládne jiný car. Pokud jsi odhodlán vytrvat, dej se po téhle cestě – po deseti dnech dorazíš k vysokému vrchu, jako šídlo špičatému. Tam žije car veškerého ptactva, který je starší než já – je mu už tisíc let. Budeš ho ode mě pozdravovat a zeptáš se ho. Snad to bude vědět.“

A tak mladík musel putovat dál. Šel deset dní a dorazil k vrchu ve tvaru šídla. Tam našel ptačího cara a svěřil se mu se svým hořem. Stařec dal ihned po veškerém ptactvu rozhlásit, aby se k němu do dvaceti čtyř hodin slétlo. Kde byl po světě nějaký ptáček, hned zamířil k carovi. Slétli se do jednoho, posedali, kam se dalo, až se celé hory pokryly ptáky. Car se postavil a promluvil k nim:

„Poslouchejte dobře, orli, havrani i vy, drobotino! Slyšel

někde některý z vás o vesnici jménem Kuškunzdalečí?“

„Takové jméno jsme nikdy neslyšeli, mocný care,“ odpověděli ptáci jednohlasně.

„No, chlapče,“ pronesl stařec, „taková vesnice asi opravdu v širém světě není. Já tady žiju už tisíc let a to jméno jsem nikdy neslyšel. A navíc – ani ptákům nezni povědomě. Kdo ti to jméno řekl, obelhal tě.“

Sotva to ptačí car vyslovil, kde se vzala, tu se vzala jedna kulhavá straka.

„Proč ses, strako, opozdila?“ zeptal se car. „Jsi úplně poslední ze všech.“

A straka zašvitořila:

„Zdržela jsem se, mocný care, jednak že kulhám, jednak že letím z ohromné dálky – až z konce světa, z Kuškunzdalečí, kde žijí víly. Když mi od tebe, mocný care, přišla ta zpráva, musela jsem pomáhat při mláčení kociánku, a jak jsem to žluté býlí načechrávala, jedna víla mě omylem uhodila do nožky, proto kulhám. Hodně to bolelo, nemohla jsem letět rychle, a proto jsem dorazila tak pozdě.“

A stařec se obrátil k mládenci a řekl:

„Slyšel jsi, chlapče, co vyprávěla straka? Prý navštívila tu vesnici, kterou hledáš. Jdi se rychle přichystat, ať můžeš vyrazit s ní. Dám ti s sebou orla, posadíš se na něj a on tě zaneše až do Kuškunzdalečí.“

„Jestli to pro mě uděláš,“ zaradoval se mladík, „nikdy na tebe nezapomenu a celý život budu lidem vyprávět o tvé dobrotě.“

Car hned poručil jednomu ze svých nejurostlejších orlů, aby mládence zanesl do Kuškunzdalečí. Straka vpředu, orl za ní – a letěli, letěli, až přistáli na vysokém kopci. Tam mladík z orla seskočil a oba ptáci někam zmizeli. Vešel do víly vesnice a začal se ptát po své ženě. Jedna babka mu poradila:

„Dojdi až k návsí. Tam se tyčí vysoká věž a v ní žijí tři sestry. Po jedné se na dlouhou dobu slehla zem, než se znovu vrátila; to bude ta, na kterou se mě ptáš.“

Mládenec došel až k návsí a vstoupil do věže. Když ho víla spatřila, s velkou radostí ho uvítala, sezvala hned zbytek rodiny a všem společně oznámila:

„Můj vyvolený přišel, pojďte se na něj podívat!“

Všichni se k němu hned nahrnuli, aby si ho prohlédli a pozdravili se s ním. Přivítali ho, jak se patří, pohostili ho, dali mu okusit i vílího vína, po němž člověk omládne a každá nemoc se mu obloukem vyhne. Vílin otec byl carem všech vil. I vystrojili náramnou svatbu; po dvanáct dní a dvanáct nocí se veselili, stoly se prohýbaly a svatečkané hodovali a zpívali písně. Když svatba skončila, ženich požádal, aby si směl odvést nevěstu domů.

„To ti dovolit nemohu,“ ohradil se otec nevěsty. „Lepší bude, když sem ty přivedeš své rodiče. Krásnější vesnici, než je ta naše, sotva najdeš. Tady nikdo nestoná ani neumírá. Nikdo tu nezná smutek ani hoře. Přiveď je sem a budeme žít všichni pospolu! Hodně jsme dceru hubovali, že tě opustila a vrátila se k nám. Měla zůstat s tebou. Ale když jsi ji sem následoval i ty, už tě nepustíme – budeš tu žít společně s námi!“

Na druhý den vílí car poslal do vesnice, kde žili mládencovi rodiče, kočár s okřídlenými koňmi, aby je nabral a dovezl. Hned pochopili, že je k sobě volá syn, a tak nasedli do kočáru a nechali se zanést do Kuškunzdalečí. Tam se napili vílího vína, a omládli. Potom zůstali u vílího cara. Jsou-li dosud mezi živými, nevím, poněvadž jsem v Kuškunzdalečí nikdy nebyl, abych se zeptal, a odtamtud se zatím také ještě nikdo nevrátil, aby mi o nich dal zprávu. ♦

Jako autor pohádek vycházejících z lidových motivů je znám i prozaik Angel Karalijčev (1902–1972), od něhož u nás např. vyšly výběry O Chytrém Petrovi a jiné pohádky bulharského lidu (1953), Pohádkový svět (1974) nebo Bylo, nebylo (1986). Méně známy jsou jeho lyrické povídky z období po potlačeném zářijovém povstání roku 1923 (bývá řazen mezi tzv. zářijové autory). Vybrali jsme tři krátké prózy z jeho knih „Рож“ (Žito; 1925) – povídky Můj syn už není (orig. „Няма го моя син“) a Drak (orig. „Змеѝ“) – a „Имане“ (Jmění; 1927) – povídku To nejmilejší na světě (orig. „Най-милото му“).

Třikrát raný Angel Karalijčev

Můj syn už není

Země si narazila čepici žlutého listoví do čela. Lístky se houpají jako náušnice zavěšené stromům na uších a tiše opadávají. S rozčepýřenou zaprášenou kšticí jako divous chodí podzim po strništích a sbírá pošlapané klasy obilí. Nohy má zraněné a sem tam se za ním na stéblech zalesknou drobné rudé kapičky. Prochází podél mezí, zastaví se pod vysokými jasanym a dlouho pozorně naslouchá. Někdo pláče. Kdosi zastřeným hlasem naříká.

Odchází.

Žlutá kštica mu září. A když odbočí do lesa, po uschlém listí jsou slyšet jasné kroky:

„Ťup! Ťup!“

Děda Pejo opouští město – shrbený a lehce podroušený. Stařec jde, vypadá hrozivě, a před ním pobíhá jeho bělohavý pes Moskal. Hůlka, na níž je zavěšena pestrobarevná torba, kreslí ve vzduchu průhledné obrázky. Děda Pejo jde dál a myslí si: tíha.

Peňo není k nalezení. Vydáš se ho hledat, projdeš celý svět, nikde ho nemůžeš najít. Tu tíhu cítíš v srdci jako olověnou kulku. Jako by se Peňo do země propadl. Eech!

„Jednoho rána vstanu dost brzo – jitřenka se zrovna vyhoupla nad topol, – vejdu do světničky a povídám:

„Peňo, vstávej. Běž přeorat pole u Bílého kamene!“

Mlčí.

„Peňo, jsi snad mrtvý, proč se neozveš?“

Mlčí.

Nadzvednu příkrývku – pod ní prázdno. Vidím, že na zdi visí jeho klobouk. Peňo je pryč, zbyl po něm jenom klobouk. Ech, Moskálku, chodíme spolu a hledáme našeho synka, ale není po něm ani vidu, ani slechu.“

Na protější úvozové cestě se na obzoru vynořila shrbená ženuška. Zastavila se, zastínila si dlaní oči, aby zjistila, zda je to on, a když ho poznala, zachvěla se trýznivým očekáváním.

„Vyšla jsem ti naproti. Pořád jsem čekala a čekala – a ty pořád nikde. Myslela jsem, že to bude moje smrt. Slyšels něco?“

Stařec na ni pohlédl žalostněma kalnýmá očima a naklonil se k ní.

Vše pochopila a posadila se doprostřed cesty. Její vyhaslý a prázdný pohled sklouzl po zčernalých strništích.

„Poslouchej, netrap se. On – Peňo – už není. Ptal jsem se, na mou duši, všude, neviděli jste náhodou našeho Peňa!? Odešel bez klobouku. Neprošel kolem takový mládenec bez klobouku? Je to můj syn. Někde se v té povstalecké vřavě ztratil. A oni na to: ‚Ech, dědo, kolik skvělých lidí připravili o život – ani ďábel je nemůže najít, takže i tvého syna...‘

Polknu slzy:

„My to víme!“

Sešli jsme se s dědou Sgurjem, dali jsme červovi co proto. Neměj mi to za zlé, stará! Mží se mi před očima. Měl jsem sto chutí postavit se doprostřed náměstí a z plna hrdla zařvat: ‚Hej, mého syna! Tady ho chci!‘“

Vítr. Radši snad už pojďme. Co se na mě tak díváš, snad nemyslíš, že jsem opilý. Vítr.

Ohromená stařenka zoufale spustila ruce a cípkem zástěry si utřela slzy, které jí najednou vyhrkly.

Moskal sklonil hlavu a vydal se za starými manželi – svým pánem a paní.

Podzim se zastavil uprostřed cesty a dlouho hleděl za oběma zničenými existencemi. Sklonil hlavu a šel dál. Chodil po osiřelých polích jako divous. Tu nahoře, tu dole to zlatavě zablyští. Znovu vystoupal na Černou mohyly. Usedl na kámen a kamsi se tajemně zadíval. V uších se mu rozezněla píseň, vydravší se z utrápených lidských prsou – bouřlivá a děsivá. Pak zasvištěly olověné střely.

Kdopak jste, moji bratři, nebo nepřátelé? Neznám vás. Ó, Kainovo plémě!

Stromům se na uších pohupují žluté náušnice. ◆

Drak

*Ptáš-li se, Jano, povím ti:
pole já ohněm spaluji,
seno však, seno nemožu,
mnohé v něm býlí léčivé...
(lidová píseň)*

„Pozdě večer, když už na ulici nebylo ani živáčka a když se měsíc skryl za Bílý kámen, měli obyvatelé z horní vsi spatřit, jak se z nebe zřítíla ohnivá koule, velká jak měřice obilí, zapraštěla a rozprskla se na tisíce jiskérek. Před vašimi vraty na náměstí prý bylo najednou vidět jak ve dne a stohy dědy Noa div že nevzplály. Jano milá, to k vám spadl Drak.“

„Lžou, Nikolo!“

„Nelžou! Když jsi včera večer prošla s vědry kolem domu, mělas na šátku dvě světlé jiriny, a když ses potom vracela, už tam nebyly. Žes je pro něho nechala u studny?“

„Zapomněla jsem je tam. Sundala jsem si je, aby mi nespady, až budu nabírat, nebyla jsem ve své kůži, a tak jsem je tam zapomněla.“

„Čekal jsem na něj celou noc, až do druhého kuropení, a kdyby býval přišel...“

„Proč věříš lidem?“

„Jak bych jim nevěřil? Kohokoliv potkám, dívá se na mě, jako by mě chtěl zaživa oplakávat. Jenže já o to nestojím. Dokud mi hlava sedí na ramenou, nechci, aby mě někdo litoval. Řekni

pravdu. Jestli ti srdce ochladlo, nějak to přetrpím, popadnu čepici a půjdu, kam mě oči povedou.“

„To neříkej. Nesetkala jsem se s ním. Jsou to jenom řeči. Pokud za mnou přijde, řeknu mu, že jediné mrtvou mě může mít, živou nikdy.“

„Nejsi stejná jako dřív. Jindy se mi vždycky ulevilo, když jsem tě uviděl, ať mi bylo sebehůř. Teď mě něco rdousí. V noci mnou někdo lomcuje za rameno a volá mě jménem. Vstanu, zapálím petrolejku – pusto prázdno. Posadím se a kouřím, dokud nemine noc a jitřenka nevrhne okna a neskutálí se po mém oblečení. To vstává moje malá sestřička a začne ložit po domě. Pohvizduje si, propěvuje a všude vleze. Na duši nemá ani náznak stínu.“

„Nikolo, můj Nikolo!“

„Jestli je tak silný, proč nepřijde podívat se mi tváří v tvář, abych si ho prohlédl, vzal ho za rameno. I když uvidím, že je silnější než já – rozdám si to s ním.“

„Vždyť ho ani nehledáš.“

„Hledám, ale on je jako vítr. Copak se dá vítr chytit? Začal jsem pít. Něco zlého vyvedu, že se na to bude vzpomínat, dokud svět bude světem. Ech, kdybych tak znal jeho úkryt...“

„Říká se, že se usadil na našem poli na Komínku. Tam si postavil hnízdo. Čarodějka babka Kuna mu prý každé ráno nosí teplé mléko. Nechává mu misku pod křivou hrušní. A když se tam v poledne vrací, miska je už prázdna.“

„Šel jsem kolem Komínku třikrát, jenže tam nebyl.“

„Říká se, že každý ho nemůže spatřit.“

„Zkusím ho jít hledat ještě jednou. Převrátím celý svět vzhůru nohama, každý kámen u cesty, každé stéblo obrátím naruby. Ať pozná, s kým má tu čest.“

„Dej si pozor, Nikolo, oči má prý ohnivé.“

„A já mám zase ohnivou ruku.“

***

Slunce udeřilo na zežloutlé čelo Černé mohyly a zatřepetalo se jako raněný pták. Dlouhý stín hrušně se vyplížil pahorkem vzhůru na zlatistý úhor a spočinul na něm jako podomácku tkaný přehoz. V jarním podvečeru tiše vstala, svázala si rozpletené vlasy a s vykasanými šaty kráčela po poli. Veliké modré oči jí zářily radostí. Pod bílým oděvem se chvěla probuzená prsa, prahnoucí po lásce a něžnostech. Bílé štíhlé nožky šeptaly travinám nezřetelná slůvka. Postavila se směrem ke Komínku, natáhla vzhůru obnaženou paži a zazněl táhlý, jasný ženský hlas:

„Už jdu! Jduuuu!“

Několik holubů se vyplašeně rozlétlo.

Nikola vypřáhl buvolu a zahnal je nahoru na pahorek. Kdo to volá? Někdo volá v jeho duši. Opřel se o tyč, jíž dobytek popoháněl, a rozhlédl se kolem.

Prošla polnostmi s vyprahlými prsy a rozechvělým tělem.

„Jano!“

Vtom se země kamsi zhroutila, propadla se také pole, půda se rozdrolila, zmizel i pluh, buvoli se vzpřímili jako dva černí psi a hrozivě zavylí.

Od Janina pole na Komínku přicházel Drak s červeným pásem a černou čepicí. Položil si dlaň k čelu a pohlédl dolů. Oči má černé jako uhlí, ne – ty oči jsou modré jako letní obloha. A kdepak má svá ohnivá křídla?

Jana jde vysokým obilím a na krku se jí třpytí perletový křížek z Kristova hrobu. Jde k němu, rychle dýchá, řadla se jí

mocně dmou, stále jde – je ztracena! Popadne ji a vinese se s ní k nebi.

Těžká ruka zacloumala Nikolovi ramenem.

„Nikolo!“

Nikola sebou trhl a přejel si dlaní po čele.

„Co ses tak zadumal, Nikolo? Přížeň buvolu a zapřáhni je k vozu – zítra nás čekají žně.“

Začalo trochu foukat. Větve se zlehka pohupovaly ve večerním vánku.

***

„Kéž by sám Pánbůh Janu na životě ztrestal! To ona nám zapálila obilí!“

„Obilí hoří, héééj! Běžte honem hasit!“

Děda Ivan si zpřímá stoupl na mohyly naproti vesnici, smekl rozedranou čapku a rozkřičel se z plných plic. Jeho hrůzou ochromený a zlověstný hlas se rozletěl do dále, úderem rozezněl zasmušilé střechy stavení, zapraštěl mezi větvemi ověšenými hojnou úrodou černých švestek a vrazil se do duší, které se v tom okamžiku vzpamatovaly. Odkudsi od Osenova luhu se valila hrozná oblaka, připomínající splašené koně s rozevřenými uzdami – samá jiskra a ohnivý dusot.

„Utíkejte, vesničané, honem běžte!“

Na Komínku hoří pole Jančivého Peja ze všech čtyř stran. Plameny se plazí po zemi s rozevřenými ústy a vše požírají – pažravé chřtány nenasytných saní. Nad lesnatým kopcem se rozevívá nebe. Hospodine, kterak můžeš jen sedět a nečinně přihlížet, když hoří zrno! Copak nemáš srdce! Sešli bouře, vylij z břehů všechny nebeské řeky, ušetři to zrno před zkázou!

„Kéž by sám Pánbůh Janu na životě ztrestal, že rozohněvala Draka!“

Malí i velcí se hlava nehlava hnali úvozem ke Komínku. Každý popadl, co mu přišlo první pod ruku – motyky, lopaty, sekyry, krumpáče. Zařikávačka babka Pena se rozmává přeslicí a v běhu chrčila kletby. Opuštěná nemluvnata ve vsi bez ustání ječela, psi táhle vyli, kohouti se zběsile vrhali na ploty.

„Oheň se rozšiřuje dolů – s vesnicí je konec!“

„Běda, maticčko, duše mi shořela na troud! Moje pšenka, obilí, všechno je... Ve snu jsem vyprášil kožich staré bábě, to nevěstí nic dobrého.“

„Všichni jsme v rukou Páně!“

„Proč se nespustí déšť z čistého nebe!?“

„Dnes v noci se mi zdálo o Drakovi. Kosil a spolu s ním i patnáct mladých žneček. V noci ve snu, a teď, když bdím, ten Drak kosí doopravdy.“

„Kéž by mu ruka upadla!“

„Mlč!“

„Dej Bůh, aby ho psi rozsápali!“

„Mlč, ty blázne!“

„Proč bych mlčel – pět krků živím, co budou jíst?!“

„Kamení!“

S rozouchanými vlasy a šílenými očima utíkali vesničané jako smyslů zbavení k ničivému požáru. Oblaky dýmu se s přerývaným praskotem valily blíž a blíž. Oheň se řítíl podél údolí ze svahu dolů, pole zárem praskala a travou porostlé meze se kroutily jako ohromné hnízdo svíjejících se hadů.

Spustil se prudký hustý déšť.

***

Vidíte na Komínku ten kámen připomínající kříž? Hned pod ním se černá planá hrušeň. Tak jí znají odnepaměti – ani

nestárne, ani nic nerodí. Tam je Janin hrob. Kdysi tam Jančivý Pejo se dvěma páry buvolů přeoral půdu a sklídl obilí vysoké až po pás. Kdysi se tam utkali Nikola, Janin snoubenec, a Drak. Země vzplanula – všechno shořelo. Tam dole pod tím polem zurčela studánka dědy Peja s pěti kamennými koryty. Pod hrušeň babka Pejovice přivazovala Janinu kolébku a Drak ji přicházel houpat. Od těch dob, co pole lehla popelem, tam už víckrát nikdo orat nepřišel a studánka dočista vyschla. ♦

To nejmilejší na světě

Vesničané v Ajdudu měli urostlé černé koně s bujnými hřívami, které vítr čechral a vískal, když se hnali širou plání, a jejich kopyta zanechávala v rozryté zemi malé studánky. Děda Minčo z Krajného neměl koně. V mládí s penězi jakž takž vyšel a uměl hospodařit. Sýpka se mu plnila pšenicí, jakou měl málokdo – zrna jako dřínky. Avšak dolehla na něj bída, a teď mu po zpuštěm dvoře běhalo hejno cizích slepic. A večer zase kozy ze sousedství přeskakovaly napůl zřícený plot a okusovaly lahodné větvičky višní v opuštěném sadě. V prořídilých houštinách zasmušile, s hlavou skloněnou k zemi, bloumal Šedák, věkem sešlý osel, jediný živý tvor, kterého děda Minčo na tomto světě měl.

Starcovou poslední nadějí byl jeho dvacetiletý syn. Před dvěma lety políbil dědovi Minčovi vráscitou ruku a vydal se až někam na druhou stranu Rodop, a loni v létě se jednoho červencového večera vrátil z města kulhavý Lazar a zastavil svůj vozík před Minčovými vraty. Hluchým hlasem zavolal:

„Jsi tady, dědo Minčo?“

„No jsem, kde bych byl,“ ozval se stařec.

„Pojď sem, povím ti něco o Bojanovi.“

Srdce starého muže se zachvělo a stáhlo do sebe temnou předtuchou.

„Musíš být statečný, dědo Minčo, přináším ti zlou novinu: tvůj Bojan už není naživu. Zahynul v boji. Pišou to v novinách. Prokázal velké hrdinství.“

Starý muž se opřel o oprýskanou zeď a zavrával. Jako by se zapotácel i jeho starý ztichlý domek. Dlouho stál v němém úzasu. V uších mu hučelo. Nevěděl, co na to kulhavému poslu říct. Díval se na něj zoufalýma očima a těžko se odhodlával zeptat:

„Zahynul, říkáš, ach, Lazare, takže je po něm nadobro veta.“

„Nadobro,“ odvětil Lazar a sklonil hlavu.

„Copak už mého Bojana nikdy neuvidím?“

Lazar neodpověděl. Nevěděl, jakými slovy utěšit zraněné otcovské srdce.

Stařec se rozplakal a křečovitě sevřenou rukou si utíral oči.

Kulhavec se pustil ulicí dolů.

Děda Minčo se vrátil přes travou zarostlý dvůr, prošel kolem pleteného koše na zrní, do něhož už tři roky nebyla přidána ani hrstka pšenice, zatlačil na vrata stodoly a ocitl se uprostřed mlatu. Jeho ztracená duše se zalykala žalem. Před zamženými zraky se mu rozbíhaly stromy. Rozbité kolo, které stálo roky opřené o plot, se nadobro svalilo, pohrouženo do snu o hluboké cestě mezi poli, cestě, nad níž se vlní obilné klasy a zlatožluté přesleny květu sv. Jana. Děda Minčo náhle pohlédl stranou a zamířil ke schýlené, stářím zkroucené hrušni, aby pod ní usedl. Hrušky, sluncem zardělé, visely jako náušnice a při sebemenším

závanu větru dunivě dopadaly na zem.

Děda Minčo zůstal vzhůru až do půlnoci, svou bílou hlavu smutně skloněnou a po obou stranách podepřenou rukama. Přemýšlel, co ho na této hříšné zemi ještě čeká. Co se s ní stalo? Kdo si odtrhne od úst skývu chleba a podá mu ji? Kam se poděje? To chudák nevěděl. Když se měsíc na noční obloze vyhoupl hodně vysoko a začal foukat chladivý větřík, stařec se už upokojil, ale vtom ucítil u ucha teplý dech. Otočil hlavu a setkal se se dvěma velkýma očima, které se na něj dívaly láskyplně a zároveň jaksi posmutněle. Byl to Šedák, uši mu zplihle visely a zastavil se dědovi Minčovi zrovna vedle zad, jako by mu chtěl říct: „Dokud mám zdravý hřbet, nemáš se čeho bát!“

Děda Minčo ho objal kolem šíje a oba staří přátelé si porozuměli.

Nazítří se po hlavní silnici vedoucí do města vrávoravě šoural nemluvný a shrbený děda Minčo z Krajného. Oči měl zarudlé a zapadlé, na hlavě těžký kalpak. V pravici svíral Šedákovu ohlávku. Zvíře neslo na hřbetě dva koše zralých hrušek.

„Co to vezeš, dědo?“ dostihly ho dvě vesničanky, z nichž jedna měla v šátku na zádech uvázané nemluvně.

„Hrušky na prodej.“

Obě nahlédly do košů.

„No podívej, sestro, jako by to ani nebyly hrušky, ale zlato.“

Když hrušky prodal, nakoupil stařec nějaké věci a začal myslet na zimu...

Letos hrušeň vůbec nic nerodila.

Děda Minčo se nervózně vrtí, přemýšlí a přemítá, jak by to zaonačil. Jak si může na zimu něco přivydělat? Nechce toho přece tolik... Potřebuje jenom chléb. Dříví si nasbírá někde venku a oslík mu s tím pomůže. Šaty jsou, jak se zdá, celé roztrhané, ale však on je vyspraví, a bohdá ještě vydrží. Na nic nemohl přijít. A studený vítr začal z hrušně odlupovat zlatavé listí. Holé větve se rozezvučely hvízdavou melodií.

Jednoho časného sobotního rána odešel děda Minčo i se Šedákem do města. Vesničané se tomu divili:

„Co bude ten hluchý stařík pohledávat na trhu? Prodat nemá co, a v kapse ani floka, aby něco koupil. Děda Minčo přišel dočista o rozum.“

Pozdě večer se stařec vrátil do Ajdudu. Přišel sám. Šedák chyběl. Prodal ho a peníze svázal do uzlíku, schovaného v záhradě.

Vešel do domku, chvilku se něčím zabavil, pak se postavil a zůstal – hluboce zamyšlen – dlouho stát před vyhaslým ohništěm, poté vyšel ven.

Venku foukal chladný podzimní vítr.

Stařec šel potmě ke stodole a zastavil se pod střechou, kde byl včera v noci přivázaný Šedák. Mimoděk natáhl ruce a začal prohmatávat jesle – zda seno vystačí na celou noc. Najednou procítil jakoby z těžkého snu a pocítil strašnou prázdnotu ve svém nitru i kolem sebe. Bylo mu jasné, že spáchal veliký hřích, když prodal to nejmilejší, co na světě kromě Bojana měl.

Děda Minčo pohlédl na chvějící se neplodnou tmavou hrušeň, vyndal ze záhradě uzlík s penězi, rozvázal ho a jeho prsty se začaly probírat balíčkem bankovek.

„Papírky,“ pomyslel si, „k čemu mi jsou tyhle papírky, když si už večer nemám s kým promluvit? K čemu mi jsou tyhle zpropadené papírky?“

Silný vítr posměšně zafučel, vytrhl mu papírové peníze z rukou a roznesl je nad spící vesnici. ♦